

ХЫПАР Тантăш

Чăваш ачисен хаçачё

Хакё ирёклё
Индексё: 54802

1931 сұлхи кăрлачăн (январён)
12-мёшёнче тухма тытăннă

7 (4524) №, 2017, нарăс (февраль), 22

6+

ЫРĂ ПУЛНИНЕ
МЁН СІТТЁР?

*Пирёнтен кашни
ача кăмăллă сын
пулса ситёнсен
епле аван!*

3
стр.

ЎССЕН
КАМ ПУЛАТĂН?

*Йўскасси шкулён
вёрентекенёсем
повар та, тухтър та,
строитель те ситён-
терме тăрăшаççё*

4
стр.

НАРКĂМĂШЛĂ
ФУГУ ПУЛĂ

*Ана саварне кура
йытă тенё.
Шăлёсем
экскаватора
аса илтереççё*

6
стр.

Адюковсем —

Елчёк ен илемё

Юльăпа Маша Адюковăсем ашшёне Александр Алексеевича сывхарса килекен уяв, Тăван сёршыв хутёлевсин кунё ячёпе чёререн саламлаççё.

– Атте... Пире ун сұмёнче ытла та ыра, ашă. Пёчёк чухне йатса сұретчё те, сăпкари пек лайăхчё. Паян та унчченхиллех кăмăллă вăл. «Кама хывнă эсир, пултаруллăскерсем?» – тесе ыйтакана: «Аттенё пăхнă эпир!» – хуравлатпър хавхалануллăн. Вăл Патреккел шкулёнче физкультура вёрентет, ана кура чылай ача спортпа тушлашрё. Нумаи пулмасть унăн вёренекенёсем хоккейла выляса Чăваш Ен Пуслăхён Кубокне сёнсе илчёс, – теççё аппашёпе йăмăкё юратнă сынни пирки.

5
стр.

Усрав урокĕ тата çут çанталăка упрасси

Ўсен-тăрана тата вĕсенкайăка упрас тĕллевпе шкулта эфир тĕрлĕ мероприяти йĕркелетпĕр.

Иртнĕ уйăхра эфир, пĕрремĕш «б» класс вĕренекенсем, «Пĕтĕм Раççейри усрав урокĕ» проекта хутшăнтăмăр. Проектан тĕп тĕллевĕ вара пирĕн çĕршыври заповедниксен, наци паркĕсен тата патшалăх сыхлакан çут çанталăкан ытти кĕтесĕсен 100 сұлхи пуянлăхĕпе вĕренекенсене тĕплĕнрех паллаштарасси пулчĕ.

Урока сивĕч те кăткăс лару-тăруллă йĕркелерĕмĕр. Ачасене тĕрлĕ ыйту татса пама тата шыравлă ёслеме явăстартăмăр. Çапла майпа вĕрентекен-вĕренекен-вĕрентекен ёслĕ çыхăну пулчĕ. Ачасем учительпе пĕрле урока хутшăнса Чăваш Енре хĕл қасакан вĕсенкайăксене проектор пулашнине курчĕç, вĕсен ячĕсене пĕлчĕç. Кашнине альбом хучĕ çине ўкерчĕç, стена хаçачĕ кăларчĕç.

Экологи викторинине вара вайă мелĕпе ирттертĕмĕр. Ачасем кăмăлласах амăртура пуçарулăх кăтартрĕç. Унсăр пуçне хамăр тăрăхри ўсен-тăрансен, чĕрчунсен тĕнчипе те çывăх паллашрăмăр. Вĕсене упраса хăварас тесен мĕнле ёссем тумалли пирки те калаçу пулчĕ.

Усрав урокĕ ачасен экологи пĕлĕвне ўстерме пулашакан ёсĕн тĕп формисенчен пĕри пулчĕ. Çут çанталăк илемĕпе пуянлăхне хамăр тата пирĕн хыççан пурăнакансем валли сыхласа хăварас тесен апа кашни çыннан упралла текен тĕп шухăша çирĕплетрĕмĕр.

Татьяна АРХИПОВА,
кĕçĕн классен вĕрентекенĕ.

Çĕнĕ Шупашкар,
3-мĕш шкул.

САНЎКЕРЧĖКРЕ: тĕрлĕ ёç хатĕрлерĕç ачасем.

Пурнăç килĕшĕлĕхĕпе илем тĕнчи

Этем ас-хакалĕпе ёмĕт-туйăмне вай параканĕ – тăван сăмах. Халăх сăмахлăхĕ – çыннан ёмĕрхи асне, саванăçĕпе хурлăхне ўкерсе юлнă пуянлăх.

Ачасене тăван чĕлхене вĕрентессе тата халăх культурипе паллаштарасси пĕр-пĕринпе тачă çыханнă.

Эфир кĕçĕннисене ача садĕнченех чăваш чĕлхине юратма, анланма, калаçу йĕркелеме пулашатпăр. Тăван халăха хисеплеме, унпа мăнаçланма вĕрентетпĕр. Ку енĕпе халăх сăмахлăхĕ пулашат. И.Я.Яковлев ачасем валли çырнă калавĕсенче халăх сăмахлăхĕпе усă курнă. Воспитани енĕпе ирттерекен калаçусенче çак паха енпе усă куратпăр. Мĕн авалтан юрă пысăк хисепре пулнă. «Юрă – халăх чунĕ», – тесе ахальтен каламан пуль çав.

Халăхăмăрăн ыра йăли-йĕркине курса, сипетлĕхе туйса ўсекен çамрăк ару пархатарлă пулат.

Шупашкарти 178-мĕш ача садĕнче чăваш йăли-йĕркипе çыханнă уявсем тăташах иртеççĕ. Ушкăнпа пуханса пĕрпĕрне ёçре пулашас тĕллевпе «Ниме», выльăх-чĕрлĕхпе тыр-пул анса ситĕнме сунакан «Сурхури» хĕллехи уяв, çуркунне ака-суха ёçĕсене вĕсленĕ хыççан

ирттерекен «Акатуй» кĕрлеттессе пирĕн патра йăлана кĕчĕç. Вĕсене хутшăнса ачасем чăваш культурипе паллашаççĕ, йăли-йĕркипе пурăнаççĕ.

Ачасене чăннипех те интереслентерекен кĕтес – «Асанне пĕлĕмĕ». Вăл ёлĕкхи тĕрлĕ савăт-сапапа, тĕрленĕ тумпа, кĕвĕ инструменчĕпе тата ытти япалапа пуян. Пĕчĕккисем кунта килсе çўресчĕ, экспонатсемпе паллашаççĕ.

Чăваш çĕршывĕ çĕр-пин юрăпа, кĕвĕпе, тĕрĕпе палла. Ачасем те вĕсемпе яланах паллашма пултарасчĕ. Вĕсем ташăсенче, юрăсенче хавхаланаççĕ, хайсен пултарулăхне, асталăхне кăтартаççĕ. Çавăн пекех чăваш тĕррисен илемлĕхĕпе киленеççĕ, вĕсемпе кăсăкланаççĕ, асамлăхне вулама вĕренеççĕ. Ватисен сăмахĕсемпе, шут сăввисемпе паллашаççĕ, вайă-кулăра усă кураççĕ. Уйрăмах «Писиххилле», «Çăпаталла», «Миша теп...» тата ытти шухă вайы

кăмăллаççĕ. Чăваш пуплевĕпе пултарулăхне вара «Керменккĕ», «Кăмпа айĕнче», «Пукане», «Йăва» юмахсенче вылянă чух пĕрре мар кăтартрĕç.

Республика, хула шайĕнче иртекен тĕрлĕ пултарулăх конкурсне те хаваспах хутшăнатпăр. Пирĕн ушкăн ачисем республика шайĕнче иртнĕ чăваш чĕлхин олимпиадинче пĕрремĕшле иккĕмĕш вырăнсене пĕрре сĕç мар йышăнчĕç.

Манăн кăна мар, садикри мĕнпур ёсченсен те пирĕн ачасем чăвашла

калаçма вĕренес туртăмлишĕн, тăван чĕлхене юратнишĕн, халăх йăли-йĕркипе интересленнишĕн чун-чĕре саванат. Ачасен ашĕ-амашĕ те пепиксем чăвашла калаçма антăлнишĕн хĕлĕртеççĕ, вĕсене хавхалантарасчĕ.

Галина ОРЛОВА,
воспитатель.

Шупашкар,
178-мĕш ача садĕ.

САНЎКЕРЧĖКРЕ: халăх тумĕсен уявĕнче.

<p>Чăваш ачисен хаçачĕ Тантăш</p> <p>УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ Чăваш Республикин Информаци политикин тата массăллă коммуникацисен министрствин, Чăваш Республикин Информаци политикин тата массăллă коммуникацисен министрствин «Хыпар» Издательство сурчĕ» Чăваш Республикин хай татмăллă учреждениĕ.</p> <p>ХАÇАТ ИНДЕКСĖ: 54802 - (сур сула) - Чăваш Республикинче</p>	<p>Редакципе издатель адресĕ: 428019, Чăваш Республики, Шупашкар хули, И. Яковлев пр., 13.</p> <p>"Хыпар" Издательство сурчĕ» АУ техника центрĕнче калăпланă. "Чувашия" ИПК» АО типографийĕнче пичетленĕ. 428019, Чăваш Республики, Шупашкар хули, И. Яковлев пр., 13.</p> <p>"ЧУВАШИЯ" ИПК» ДИРЕКТОРĖ: Тел.: 64-24-01</p>	<p>ДИРЕКТОР - ТĔП РЕДАКТОР Т.Г.ВАШУРКИНА</p> <p>ТЕЛЕФОНСЕМ директор-тĕп редактор: 56-00-67 редактор, сырусемпе тата юнкорсемпе ёслекен пай: 28-83-86 шкул ачисен пайĕ: 28-85-69 спорт тата экологи пайĕ: 56-11-80 право, кăмăл-сипет пайĕ: 28-83-89 факс: (8352) 28-83-70 бухгалтери: 28-83-64</p>	<p>РЕДАКТОР В.ФЕДОРОВ</p> <p>НОМЕР ВУЛАВШИ Л.ПЕТРОВА</p> <p>КАЛĂПЛАВÇА Н.ПЕТРОВА</p> <p>ЭЛЕКТРОН АДРЕС: e-mail: tantas@list.ru</p>	<p>ТИРАЖ 1243 экз.</p> <p>ЗАКАЗ № 585 Пичете нарăс уйăхĕн 21-мĕшĕнче алă пуснă.</p> <p>ПИРĖН САЙТ: www.hypar.ru</p>	<p>Газета «Тантăш» («Ровесник») зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций (Роскомнадзор) – свидетельство о регистрации СМИ ПИ № ТУ21-00306 от 10.12.13 г.</p> <p>Паллапа реклама материалĕсене палăртнă</p> <p>Пичете графикпа 15 сехетре алă пусалла, 14 сехет те 00 минутра алă пуснă.</p>
---	---	---	---	---	--

Нумай вулан – нумай пелән

Таваттамеш класс вәренекенәсем алран кенекә вәсертменнине епле пәхса саванман! Вәсем ялан вулаҗсә, сәне произведенисемпе юлташәсене паллаштарасә.

Сак кунсенче класа ялти вулаваш заведующийә Светлана Вонифатьевна Александрова сәне кенекесен ярамне илсе килчә. Ачасем Н.Ишентейән «Татәк тәрәллә ватә юман», М.Қаҗалсен «Чәваш йәмри», В.Кервенән «Асамлә аләксем» кенекисене кәмәлтан алла илчәс. Чәнах та, вәсем питех те илемлә, үкерчәксенчен пуян. Пурнаҗри чәрмәвсенә сирәп кәмәлла сәс фәртәрме пулат. Сынна ыра тун хәвнәх ырапа тавранат. Йивәрләхри тухма майсем яланах пур, ыри усала сәнтерет.

Светлана Вонифатьевна ачасене тәрлә мероприятипе савантарма тәрәшат. Саванпа та әнтә әна вәренекенсем питә юратаҗсә. Сынсем кенекесәр пурәнаймаҗсә. Унпа яланах туслә пулмалла.

Хамән ачаләха аса илетәп те тәләнетәп. Библиотекана ушкәнпа сүреттәмәр. Чән-чән уява кайна пек утаттамәр вулаваша. Кашни

аллине ултшар-сичшер кенекә йәтса тухатчә. Интересленсе вулаттамәр, пәр-пәрне каласа кәтартаттамәр. Манән, сәмахран, хамән кәна библиотекәри мәнпур кенекене вуласа тухас әмәт пурччә.

Паян мана сәс мар, нумайәшне канәс-сәрлантаракан пәр пулам пур. Интернет әмәрәнчә ачасем кенекәпе туслашасән мар. Эпир шулта вулама вәрентес, сак туйәм вәйланса пытар тесе нумай тәрәшатпәр. Анчах эпир калани сәс сителәксәр пекрех туйәнәт. Килте ашшә-амәшән хәйсен ку енәпе ыра тәсләх пулмалла. Компьютер е телевизор умәнчә сәс ларсан чәлхе пуялхәхә үсмәст. Сыру әсәсенчә вара кенекә нумай вулани кәна пулашәт. Апла пулсан, туссем, «Кенекә – пәлү сәлқусә» текен ваттисен сәмахне яланах асра тытасчә.

Екатерина ГРИГОРЬЕВА,
кәсән классен вәрентекенә.

Шупашкар районә,
Ишек шулә.

САНҮКЕРЧӘКРЕ: библиотекәрән кашни сәмахә нимрен те пуян та паха.

«Вәлтәртетсе вәсәт сарә сұлсә»

Иртнә сұлти «Литература вулавә» республика конкурсәнчә чи лайәх вуланакан 100 кенекә йышине Арсений Тарасовән «Вәлтәртетсе вәсәт сарә сұлсә» кенекә кенә.

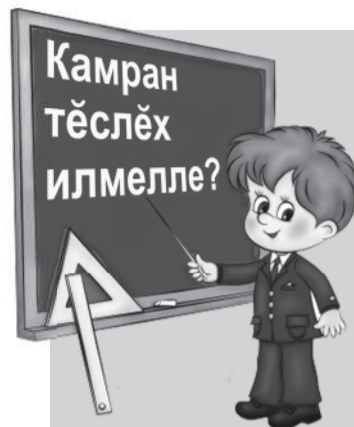
Сак кунсенчә Сәне Шупашкарти Ю.А.Гагарин ячәллә тәп библиотекәра паллә тележурналиста, сыравсәпа, драматургпа, ЧР искусствәсен тава тивәслә әсчәненәпә тәлпулу иртрә. «Сутнә пүртри юлашки каҗ», «Чәваш кәпи» кенекесен, культура әсчәненәсем сәнчән үкернә документлә фильмсемпе «Инсәт теләй сүти», «Вәсәсә иртәсәсә кайәксем», «Салтак шәпи», «Мунча күнә» спектакльсен авторә хәйән пултарулахепа паллаштарчә.

«Вәлтәртетсе вәсәт сарә сұлсә» кенекәри калавсенчә вәл ялта пурәнанакан ватә сынсен пурнаҗсәпе нуши сәнчән сырса кәтартнә. Вәсем

хәйсен ал-ура әсталәхне кәна мар, әс-пуҗ сивәчләхне те упраса хәварнә, пурнаҗа хәйне май әнланаҗсә. Ватта паянхи ял тата унән малашләхә хытә шухәшлаттарат. Уйрамах вәсенә сәмәл пурнаҗ шыракан сәмрәксем ашшә-амәшән килне хупса хәварни тата сутсах хулана кайни пәшәрхантарат. Сыравсә тәван халәх кәмәл-сипечән ыра енәсенә упраса хәварма чәнет.

Тәлпулура сыравсә вулакан мәнлерех хайлавсем кәтнинә, чәнләх хакләхәсенә сүхатмалла маррине паләртса хәварчә. Хәна библиотекәна хәйән кенекисене асанмаләх парнелерә.

Геронтий НИКИФОРОВ,
Чәваш наци конгресән вәренүпә
әспәләх комитечән ертүси.

Түпенә сәкленчәс модельсем

Сәне Шупашкарти ачасен пәрремәш спорт шуләнчә сәмрәк авиамоделистсен әмәртәвә иртрә.

«ЮНИТЭКС» центр, Вәрентү министрствипә сәршыври авиамодель спорчән республикәри уйрамә йәркәленә мероприятие вунпәр районтан 14 команда хутшәнчә. Патәрьел, Вәрнар, Комсомольски, Муркаш, Сәнтәрвәри,

Сәрпү, Етәрне, Елчәк тата Шупашкарпа Сәне Шупашкар, Сәмәрлә хулисәнчи спортсменсем әмәртса хәйсен пултарулахе кәтартрәс.

Хәрү тупәшура кашни мала тухма тәрәшрә. Әмәрту әмәртәвах әнтә. Сирәм тәватә призер медалә тивәсрә. Командәсемпе әмәртса вара пәрремәш ыра Сәне Шупашкарти ачасемпе сәмрәксен пултарулах центрән спортсменәсем тухрәс. Вәсен ертүси – Олег Иванов. Муркаш район команди /ертүси – Юрий Самушков/ – иккәмәш ыранта. Шупашкарти сәмрәк техниксен станцияән ушкәнә /ертүси – Дмитрий Зиновьев/ виҗсәмәш ыра тухма пултарчә.

Ытти сұлсенчә те А.Г.Николаев ячәллә Кубока сәненә илсә тәлләвпә ирттернә авиамоделистсен, судомоделистсен, пушар хәрушсәрләхән әмәртәвәсенчә сәмрәк спортсменсем хәйсен пултарулахепа ялан савантарнә.

Ыра пулнинә мән ситтәр?

Кашнинәх кәмәллә пулма тәрәшмалла. Сынна лайәхине кәна сунма, әна мәнле те пулин ыра әсәпә савантарма май килетех. Сұлталәкра та пулин пәр ыра әсә тун хәх мән тери паха!

Пирән ыра тумалла. Унсәрән пурнаҗри ыра та тупма йывәр. Ыра кәмәл күнәчә /вәл шәпах нарәсән 17-мәшәнчә пулса иртрә/ ыттисенчә те ытларәх лайәх әсә тума тәрәшрәсә Хәрлә Чутайри «Рябинушка» ача сачән вәтам ушкәнә сүрекәнем. Сак кун Людмила Герасимова воспитатель кәсәннисемпе сыннан чи паха енәсем пирки каласрә, арсын ачасемпе хәрачасем тараватлә сәс пулма тәрәшнинә ырласа каларә, әшә сәмаха пеккесене савантарчә. Тәван халәх йәли-йәркинчи чи паха енәсемпе паллаштарчә, ыра сәс тума тәрәшмалли хәлхемә ачасен чәринчә чәртмә пултарчә.

Хәрлә Чутай районә.
САНҮКЕРЧӘКРЕ: уяв саманчә.

Математиксем тупәшрәс

Ял шуләнчә сәмрәк математиксем иртнә эрнерә Комсомольски районәнчи Комсомольскинчи 2-мәш вәтам шулта турнир ирттерчәс.

Патәрьел, Комсомольски, Шәмәршә, Елчәк районәсенчи 5-11-мәш классәнчә вәренекән сәмрәк математиксен 40 команди тупәшрә. Ачасем тәрлә кәткәс задача шутласа хәйсен пәлвәнә кәтартрәс. Турнирән тәп тәлләвә – вәренекәненә математикәпа ытларәх туслаштарасси, студентсемпә пәрле пулса тәрәс наукапа интересленмә хавхалантарасси, шул учителәсенә И.Н.Ульянов ячәллә Чәваш патшаләх университетчән преподавателәсемпе тачә сыхәну тыттарасси.

Турнирән призерәсемпә сәнтерүсисем – Комсомольски районәнчи Комсомольскинчи 1-мәшпә 2-мәш, Кәсән Сәрпүл, Урмаел, Тукай, Тәманлә Выҗли, Анат Тимәрчкәсси, Чурачәк шуләнчә ачисем, Патәрьел районәнчи Патәрьелти 1-мәшпә 2-мәш, Турхан, Нәрвәш Шәхәль, Алманч шуләнчә сәмрәк математиксем, Елчәк районәнчи Елчәк тата Курнавәш шуләнчә вәренекәненәсем. Сәнтерүсәненә дипломсемпә парнесем парса хавхалантарчәс.

Пуш уйәхән 3-мәшәнчә Красноармейски районәнчи Трак шуләнчә турнирән 2-мәш тапхәрә иртә. Унта математика футболә выляса тата математика карусәләпә «ярәна» әмәртәс.

АША САЛАМСЕМ

СМС САЛАМСЕНЕ ПӘЛТЕРМЕЛЛИ НОМЕР:
89051975911

Етәрне районәнчи Чирәккассинчи маттур вәрмансә Павел Ильич ШУМИЛОВ суралнә кунне паллә тәват. Яланах такәр сұл, сирәп сывләх, теләйпә әнәсу, әнтәлу сунатпәр.

Салампа тәванәсем.

Шупашкарти икә ача амәшә, хаклә кинәмәр Любовь Петровна КАЛЕНОВА суралнә кунне паллә тәват. Эпир әна чәререн саламлатпәр, сәмәре киләшүпә тату, сирәп сывләхпа иксәлми теләй сунатпәр.

Эләк районәнчи Карачура сыннисем.

Эләк районәнчи Ассакассинчи тәванәмәр Николай Григорьевич ГРИГОРЬЕВ паян 63 сул тултарат. Эпир әна кил әшшине упранәшән, яланах ашшән кәтсе илнәшән чәререн саламлатпәр, сирәп сывләхпа теләй, әнәсу сунатпәр.
Тәванәсем.

Эләк районәнчи Ехремкассинчи Ольга Александровна ГОРШКОВА, Мән Карачурари ашә кәмәллә Тамара Порфирьевна МАРКИТАНОВА, ытарайми пултарулла, сәпайлә, ашә кәмәллә Светлана Рюриковна САВЕЛЬЕВА артистка тата Эләк районәнчә тәп библиотекин директорә Раиса Митрофановна ГОРДЕЕВА суралнә кунәсенә паллә тәваҗсә. Вәсенә пурне те хурсә пек сирәп сывләх, сәмәре киләшүпә тату, пур сәрте те пысәк үсәмсем, теләйлә кунсул сунатпәр.

Яланах хутшәнанак, чәререн ыра хунакан пәлвәшәсем.

Тухтър та, повар та

Кира Кузьмина вырсарни кун тĕпел кукринче кăштăртатрĕ. Паян та аслисене тутлă яшка пĕсĕрсе ситерес ėмĕтлĕха вăл. Çав вăхăтрах купăстаран салат янтăларĕ тата хăпартлансах çамарта ашаларĕ.

– Ялта хăв ўркенмесен йăлтах пулат: сĕрулми, купăста, кишĕр, сухан, помидор-хăяр... Çак сĕмĕссене хĕлĕпех сисе савăнатпър. Акă кĕсех, санталăк ашăтсан, чăх йăвисенчен пĕчĕк витресемпе çамарта кашни кун тенĕ пек пуçтармалла пулат, – тесе хăйпе хай каласрĕ.

Апат-сĕмĕс янтăлама юратнăранах повар пулас тĕллевлĕ вăл. Анчах хăш чухне профессийе пиркиех шухăша тутать. «Тухтър пулас ėмĕт те канăç памасть-ха. Повар профессийе те илĕртет. Унта та, кунта та ėслес килет. Чим, шултан анăслă вĕренсе тухам-ха, кайран куç курĕ унта», – тет ėмĕт сăпкинче ярăннă май.

Кира килте сĕç мар, шулта та хастар. Вĕрену отличничи пулнă май пĕтĕм амăртăва хутшăнма васкат. Унсăр пуçне юрлат, ташлат, куракана хай пултарулăхĕпе тĕлĕнтерет. Пушă вăхăтра алла кăранташ тытса ўкерет те ўкерет... Пурин кăмăлне сĕклентерекен ўкерчĕк хатĕрлеме тăрăшат.

Оксана Терехина та Кира пекех пултарулăскер. Пур предметпа та «5» паллăпа ėлкĕрсе пырат. Пулăшу ыйтакан тусĕсенчен нухăсан та пăранмасть. Сĕну-канашпа пулăшат, хавхалантарма та пĕлет.

– Ўссен эсĕ кам пулатăн? – тесе ыйтакансем валли вăл самантрах хурав тутать.

– Тухтър профессине питĕ килĕштерет. Çавăнпа хамăн пысăк ėмĕте пурнăçа кĕртес тесе тăрăшат. Уроксенче яланах «5» паллăсем илет. Килте, тĕпел кукринче тăрăшнă чухне, повар та пулас килнĕ пек тата. Ара, эпĕ хатĕрленĕ апат-сĕмĕсе пурте юратса сĕсĕсĕ-сĕке! Куншăн мана мухтаççĕ. Тата çакна та пĕлет, уйра пĕсĕрнĕ апат килтинчен те тутлăрах пулат. Мĕншĕнне те калама пултарат. Çут санталăк кирек кама та ырăлăх парнет. Пусăрăнчăк кăмăллисен чунне те вăл самантрах усса ярат. Тунмастăп, хама та çут санталăк куллен хай патне кăчăк туртат. Унăн таса сывлăшĕ, шăнкăр-шăнкăр шыв юххийĕ, кайăксен ытарайми чĕвĕлтетĕвĕ, вăрман хумханса кашлани... маншăн хăйне евĕр илем сĕç мар, кану та. Ирĕк пулсан-и, эпĕ кунĕпех улăх-саранра сурĕнĕ пулаттăм, – тет йăл кулса Оксана.

Физкультура урокĕсене чăтăмсăррăн кĕткен, юрă-ташăра пултарулăхĕпе палăракан, тĕлĕнмелле хитре ўкерекен Оля Антонова спортсмен та, сцена асти те, художник та пулас ėмĕтлĕ мар. Вăл юлташĕсем пекех сынна сыватакан пулса.

– Пĕчĕк чухне пуканесемпе тухтърла выляттăм. Вĕсене «чир-чĕртен» сыватас тесе хама «эмелсем» хатĕрлетĕм, «уколсем» таваттăм. Ėнтĕ тухтър пулас туртăм манра кунсерен вайланса пычĕ. Çав шухăш сипине малашнехи пурнăçра та сапаланса кайма ирĕк памастăпах, – сирĕплетет пĕчĕкскер хавхануллăн.

Уявсенче сцена синче вăл. Юрлат, ташлат, пултарулăхĕпе куракана савантарать.

– Юрă вăл, мĕн тери вайлă та хавталăскер. Ана нимпе те танлаштарайман. Юрă итленĕ май эпĕ шухăшпа таçта-таçта ситсе куратăп. Хама ытла ыра тутат. Кăмăл сĕклент, ėмĕт сунатланать, чун саванать. Юрлас, ташлас килет. Çук, юрă мана сĕç мар, чĕрчунсене те, ўсен-тăрана та хăват парать. Çакна эпĕ ėненетĕп, чунтан-чĕререн.

Яланах сĕнине пĕлме анталакан, чĕрчунсене юратакан Даша Ефимова ветеринар пулĕ.

– Аквариумри виçĕ пулă та маншăн

Ўссен эсĕ

кам пулатăн?

Пултарулă, маттур ачасем республикăри пур шулта та пур. Эпир ситсе курнă Йўскасси шулĕнчи вĕренекенсем пире уйрăмах тĕлĕнтерчĕ. Вĕренури ситĕнупе кăна мар, тĕрлĕ ėсре палăрнине те. Виçĕмĕш класри ачасем вара хăвăтрах ситĕнсе Тăван сĕршыва юрăхлă сын пулас тĕллевĕпе хăпартланаççĕ.

Пурнăçра чи пахи – сын ėсне хаклану

«Ах, сын япалине сĕмерекене мĕн тери юратмастăп. Малтан ишме тытăнччен тĕплĕ шухăшла-ха, хăв сакнаш-кал ėç тума пултарăн-ши? Сынна усал тăвиччен хăв ыра кăмăллă пулнине кăтармалла-сĕке», – тет пур сĕрте те пултарулăхĕпе палăракан Максим Башкиров.

Иртнĕ сулла, пĕр кунхине, Кирилл юлташĕпе тĕл пулсан футболла выляс е пулла каяс пирки пачах каласман, сăмаç сăмхине пачах урăхла сўтме тытăннă.

– Кирилл, хĕлле юр чавса штаб таватпър-сĕке эпир. Унта кĕрсе тухатпър, тавралла чупатпър, вылятпър. Юрпа перкелешме мĕн тери юрататпър тата! Чим, суллахи кун мĕншĕн штаб тăвас мар? Вăхăта сая яриччен ėсе тытăнмаллах, – тенĕ Максим тавралла саванса тинкернĕ май.

Тусĕ тĕлĕнĕскер пĕр самант шăпартăнă, унтан кулса янă.

– Хĕвел хĕртсе пăхнă кун, таврара сĕмĕс курăк ешернĕ вăхăтра астан юр тупас тетĕн, Максим? Кун пек каласа ан тĕлĕнтер-ха мана. Пĕлĕте хăпарса сўлтен аялалла кĕрĕсепе юр ывăтас тетĕн-им? – тенĕ сăплипех пуçне суллаласа.

– Мĕншĕн хĕллене кĕтмелле?

Кĕрĕсепе кăна мар, патапа, малатукпа та ėсleme пĕлетпър-сĕке. Кирек епле ėç те, тутлă яшка сĕнĕ пекех кăмăла усать, вай-хал хушать, шухăш-туйăма сирĕплетет. Атя, хăмасенчен сакна штаб таватпър. Эпир ыттисенчен мĕнрен кая? Иккĕн иккĕнех, ėсleme те кăмăллăрах пулĕ, – хăпартланнă сăплипех Максим.

– Чăнах! Тĕрĕс калатăн эсĕ! Санпа ėсleme килĕшетĕп, – тенĕ Кирилл савансах.

Иккĕшĕ хăйсене килĕшмелле штаб туса лартнă. Питĕ саваннă вĕсем. Кашни кун пынă вĕсем хăйсен «сўртне».

– Темĕнле вай саканталлах туртат çав, – хăпартланнă Кирилл.

– Куçăмсене сыхса ярсан та урасем çак вырăнах илсе ситерессине пĕлетĕп, – хавхаланнă Максим.

Вĕсен саванăсĕ нумая пыман. Такамсем штаба сĕмсĕрле ишсе хăварни туссене чунтан култантарнă.

– Пурнăçра чи пахи – сын ėсне хаклани. Кирлĕ пулсан вĕрентни, пулăшни. Анчах кунта пачах урăхла пулăм, – сăпла чунне хытарса каласнă вĕсем.

...Паян та сўтă ėмĕтпех пурăнать Максим. Кăçал та сулла тусĕпе штаб тăвасшăн. Хăмаранах, анчах урăхларах. Проектне те хатĕрлесе хунă-ха вăл.

– Унашкал япаласемпе аппаланма юрататăп та, ўссен строитель пулăп. Ан тив, эпĕ хăпартнă сўртра сынсем саванса пурăнчĕр, мана тав сăмахĕ калачĕр, – тет кăмăллăн Максим.

Хутран тем те пĕр асталема юратакан Никита Иванова инженер пулас ėмĕт канăç памасть.

– Ах, хăсан ўсĕп-ши? Алла юратнă профессийе илсе ėсе пуçанас килет, – сирĕплетет вăл.

Виктория йăмăкне, Костьăпа Ян шăллĕсене чунтан юратать. Шулта таврăнсан хаваспах вĕсемпе вăхат ирттерет.

– Пирĕн кĕсех сĕмĕне тепĕр йăмăк е шăллăм килĕ. Хĕрача пулсан – Эвелина, арсын ача тăк – Богдан ятлă пулĕ. Эпир ана халĕ чăтăмсăррăн кĕтетпър, – тет Никита хавасан.

Вĕренури «5» паллăпа кăна ėлкĕрсе пыракан Никита Иванов математикана чунтан кăмăллат. Задача-уравнени хуравне чи хăвăрт шултаса тупаканĕ вăл класра. Ку предметпа ана ситекен сул.

– Тăван сĕршыва юрăхлă сын пулас тесе тăрăшатăп эпĕ. Çавăнпа класс ертўсин кашни сăмахне аша хыватат. Аттепе анне сунатти айĕнче чухне вĕсене хаваспах пулăшатăп. Пĕрле касăва тухатпър, апат-сĕмĕс хатĕрлетпър, пахчара тăрмашатпър. Тепĕр чухне аннене ėне те суса пулăшатăп. Ара, сĕмĕре асли-сĕке эпĕ, çавăнпа мана нимĕнле ėç те хăратмасть. Кĕсĕннисене пăхма ўркенместĕп, – хăпартланать вăл.

Урăх хуларан куçса килнĕ Артем Арбузов пĕрремĕш класра чăвашла аялланман пулсан, паян йăх-несĕлсен чĕлхипе пуллет.

– Велосипедпа сўреме кăмăллатăп, тен, кайран спорт сулне суйлăп-и-ха? Кам хăюллă, йывăрлăхран хăрамасть – çав ėмĕтне пурнăçа кĕртетех. Хуларипе танлаштарсан, мана ялта килĕшет. Улăх-саран тăрăх, уй-уй урлă усă сывлăшра велосипедпа таçта та ситме пулат. Пулла та тимĕр «урхамахпа» сўретĕп, – тет арсын ача.

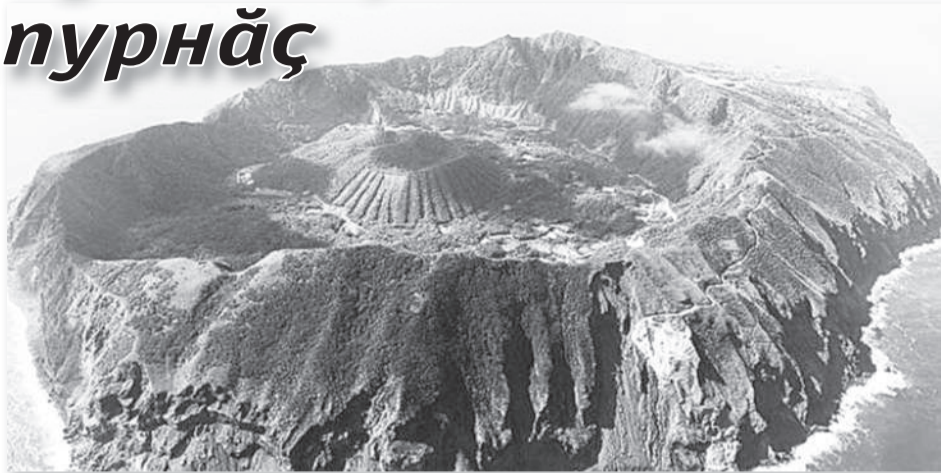
Павлик Алексеев та Артем пекех спортсмен пулĕ. Футболла выляссипе те, сăмăл атлетикара та, йĕлтĕрпе чупассипе те аста. Çав вăхăтрах вĕренури те маттур. Кашни ėсе пĕлсе, тирпейлĕн пурнăçлат. Педагог сăмахĕсене хăвăрт аша хыват, пĕрле вĕренекенсене вара кирек хăсан та пулăшма тăрăшат.

– Хам пĕлекен япалана мĕншĕн ыттисемпе пайламалла мар? Çакă мана нимĕнле йывăрлăха та кĕртсе ўкермест-сĕке. Пурнăçра тус-юлташа пулăшнинчен ырри нимĕн те çук. Кун пирки пурте пĕлетпър вĕт, – тет вăл.

Луиза ВАСИЛЬЕВА.

Муркаш районĕ, Йўскасси.

Вулкан ҫинчи пурнәҫ

Әсир хәрушә лару-тәрәва лексе хәвәра тәрәслеме юрататәр-и? Филиппин тинәсенчи яппун утравәнче пурәнакансем вара кашни самантрах хәрушләха лекме пултарасә. Аогашима утравә хәйән «күршисенчен» паләрмаллаха уйрәлса тарать, ҫитменнини кәнтәрарах ырнасна. Тәрәсрех вулкан-утрав темелле апа. Вәрәмәшә – виҫе километр сурә, сарлакәшә вара икә километр сурә. Кунта пәр ял кәна ырнасна, Аогашима ятлә. Япониири чи пәчәк муниципалитет вәл. Вулкан кирек хәш вәхәтра та вәрәнма пултарать, ҫакә ҫынсем умне пысәк хәрушләх кәларса таратат! Вәл ҫыр тери «алхасмасан» та вәхәт-вәхәтән кунта пурәнакансенчен хәшә те пулин ҫыран хәрринчи вәри шывпа, ҫәр айәнчен тухакан вәри пәспа е шәрәнчәкпа пиҫсе вилме пултарать. Апла пулин те ҫынсем тәван килне нимәнне те улаштарасһан мар. Кунта 210 яхән ҫын пурәнәт.

Утрав ҫинче ҫынсем хәсан пурән-

ма пусланине никам та ҫирәплетсе калаймасть, ял таврашә темисә өмәр каяллах пулни паллә. 18-мәш өмәрте вулкан вәйлә пәрәхсе тәнине пула нумай ҫын /327-рен 110 е 150/ вилни историре ҫирәпленсе юлнә. ҫав инкәк хыҫһан Аогашима ҫинче алә сул никам та пурәнман.

Утрав ҫинчи сывләш нүрә, ҫыранти шыв вара пите әшә.

Чи сүллә ыраң /423 метр/ – Отунбу тавә. Ял тавра – чул хысаксем. ҫыран хәрринчи шывра яппун ҫәлен пулли, тинәс тимәр шапи, вәсәкән пулә та пурәнәт. Йәри-таврах симәс курак үсет.

Аогашима туристсем те пуласә. Отунбу тәррине хәпарсан тинәсе сүлтен курса киленме пулатъ. Утрав варринче – «сүт ҫанталәк сауни». Шухәшласа пәхәр кәна, мунчари пек тарласа лара-тәр, температурина вара вулкан хәх пысәклатса парать. Интереслә-и? Паллаха. ҫапларах тәләнтермәш утрав вәл – Аогашима.

Историри паллә йытәсем

Килти чәрчунсенчен йытәсем яланах Кәс-тәнәпе, тавҫәруләхәпе тата хуҫине юратнипе уйрәлса тәнә. Тәнчипе паләрнә чәрчунсен хушшинче вәсем уйрәмах пысәк ыраң йышәнаҫсә.

Белка тата Стрелка

Аратсәр икә йытә тунә пысәк паттәрләх ҫинчен кашни ача пәлет: 1957 султа вәсем орбитәра вәҫсе ҫаврәннә та ҫәр ҫине таврәннә, тәнче историйәнчи чи малтанхи космонавтсем пулса тәнә.

Хатико

Акита-ину яппун әрачән йытти Хатико пәр хурләхлә истори хыҫһан тәнчипех паләрнә. Кашни кунах вәл хуҫине вокзала әсатнә, әҫ күнә вәсләнсен кәтсе илнә.

Анчах та пәррехинче унән хуҫи әсрә инфарктпа аптәрәса үкнә, килне тек таврәнман. Апа чүнәпе парәннә йытә вара кашни кун станцияе пынә, вәл таврәнәсса сакәр сул кәтнә, мән виличенәх...

Балто

ҫәпәр хаскийә дифтери чирәнчен сыватакан вакцина илсе килекән күләм /упряжка/ пуҫәнче пынә, вәйлә юр сунине тата ҫил-тәмана пәхмасарах ҫәр-ҫәр сухрама парәнтарнә. Күлеме тытса пыракан Гунар Каасен Балто тәрәшнине кәна вәсем сулран аташманнини, чирлисене дифтерирен ҫәлнине пәлтернә.

Стабби сержант

Стабби – вәрәри паттәрләхәшән ҫар званине тивәснә пәртен-пәр йытә. Унән әрачә паллә мар. ҫак йытә Пәрремәш тәнче вәрәсине хушһаннә ҫар дивизийәнсенчен пәрин талисманә пулса тәнә.

Стабби әс-тәнәпе уйрәлса тәнә, вәрентнине ҫәмәлләнах әса хывнә, вәрәра ҫапәсәкан тата госпитальте сипленекән /хәй те аманса унта лекнә хыҫһан/ салтаксен кәмәлне ҫәкленә.

Этем тата чәрчун хәлхи

Этеме хәлха ҫынпа хушһанма, музыка тата кинори сасәсене итлеме кирлә. Пирән тәватә ураллә туссемшән вара вәл тата пысәкрах пәлтерәшлә – пурнәҫа сыхлама пуләшәт. Хәш-пәр чәрчун сывхарса килекән хәрушләха темисә километрнах илтет, ҫакә апа вәхәтра тарса өлкәрме май парать. ҫивәч хәлха сунарта та кирлә-ҫке. Чәнах та, чәрчунсем тәрләрән сасса пите лайәх уйрәсә. Анчах вәсен хушшинче этемрен япәхрах илтекенисем те пур. Тәсләхрен, хәрлә кәткә. Чи ҫивәч хәлха – кушакән. Йытә та унран питех юлмасть. Слонсем 1 Герц тәтәшләхлә сасса уйрәсә. Кит та ҫивәч илтет.

Тискер сүт ҫанталәкра хәлха япәх

илтнине е куҫ ҫивәчлөхә чакнипе аптәрәкан чәрчунсене сивләсә, ушкәнран хәвалаҫсә. Мәншән тесен туйәмләх органәсем лайәх әслемәсен конкуренци условийәнсенче пурәнма йывәр.

Паллаха, ҫивәч илтенен ҫынсем те пур. Анчах пурпәрех вәсем чәрчунсене ҫитеймәсә.

Сан Марино – чи пәчәк те ирәклә ҫәршыв

ҫәршыв территорияә сүлтен пәхсан тәрәс мар тәваткәтәсләх пек куранәт, лаптәкә – 60,57 тәваткал километр. Сан Марино Республики Итали варринче, Марке тата Романья облаҫәсен хушшинче ырнасна. Унта 30 пин ҫын пурәнәт, тәп чөлхе – италян.

Халапа өненес пулсан, пирән эрәри 4-мәш өмәрте Далмацири Арбе утравәнчен кунта Марино ятлә пәр христиан килнә. Анчах ун чухне христиансене әдисем тата нумай турра өненекән Диоклетиан император йөрленә. ҫавәнпа та Марино вәсенчен пытанса Монте Титано тәвә ҫинче пурәннә.

Кәске вәхәтрах ҫветтуй ҫын /апа пурәннә чухнех ҫветтуйсен йышне кәртнә/ ҫинчен таврипех пәлме тытәннә. Тәне өненекәнсем ун патне сүреме тытәнсан Титано хулинче христиансен пәрремәш общини йөркеләннә.

Римини Гауденцио Маринона диакон пулма сәннә, Рим патрицийә Донна Феличессима вара апа Титано тәвне парнеләнә.

Марино вилнә хыҫһан та тән общини арканман.

Наркәмәшлә фугу әҫта пурәнәт?

Йөплә хырамлисен ҫемйинчи пулла, хәрушләха туйсанах хәмпә пек пулаканскәре, мәнле кәна каламәсә-ши? Виләм-пулә, диодонт, йытә-пулә, глобус, фахах... Европа ҫыннинем апа фугу ятпа пәләсә, мәншән тесен унта ҫак пуләнран хәтәрлекән апат ҫавән ятлә. Наркәмәшлә фугу Атлантика, Инди тата Ләпкә океанта тәл пулатъ – коралл рифсенче пурәнәт, шәмәсәр чәрчунсемпе, креветкәсемпе тата крабсемпе тәрәнәт. Пәчәкисем инфузорисене ҫиәсә, үссе пынә май апачә те шултәрәланәт.

Йытә-пулә пысәкәшнә паләртма йывәр-тарых – унән вәрәмәшә 15-рен пусласа 50 сантиметр таран пулаят. Мәншән тесен диодонт пәчәк хәрушләха туйсанах шыв ҫәтәтә те хәмпә пек 3-4 хут пысәкәланәт. Унән кәлетки вәрәм та тулли, ҫамкинчен пусласа хури таранах йөнсемпе витәннә.

Фугу хуҫкалма тата куҫса сүреме юратмасть – пәр коралл рифрах өмәрне ирттерме пултарать. Анчах ятарлә мускуләсене пула вәл каялла куҫма пултарат.

Пулла ҫаварне кура йытә тәнә. Унән шәләсем пысәках мар экскаватор аса илтерәсә. Фугу вәтам крабсен витәмне /хуппине/ ҫәмәлләнах катма пултарать, моллюсксене чулсенчен хырс алет, шапа хуранәсене кәшлатъ.

Сахал хуҫкалнине пула вәл хәйән тәшманәсенчен тараймасть, ҫавәнпа вәсене хәмпә пек хәпарса йөпписемпе хәрататъ. Анчах та ҫав тери хәюлли тупәнса апа ҫәтса ячә пулсан вәл пурпәрех вилет. Фугура пәтәмләх наркәмәшлә – сунаттинчен пусласа вәлчи таранах. Апла пулин те Японии ресторәнәсенче /халә Европәра та өнтә/ ҫак деликатеса ҫынсем пин доллар

туянса ҫиәсә. Апа тәрәс мар хәтәрлени вара виләм патне те илсе ҫитерме пултаратъ. ҫавәнпа та пулла наркәмәшран тасатәссине пите тәплә пурнәҫламалла.

Шыв ҫинче ярәнма юратакансен коралл чәтләхәсенчи тәрлә тәслә пуләсене сәнәнә май асәрханулларах пулма тивет – фугуна перәнсен ишсе тухайман. Апа ытти пуләсемпе пәтраштарма пулатъ. Анчах та вәсенчен ытлархәшә сүтә тәслә, хәмәр пәнчәллә.

Фугу наркәмәшлә пулни вәл әҫта пурәннине тата мән ҫинипе /сәмахран, наркәмәшлә моллюсксем/ ҫыхәннә.

Суркунне сывхаратъ

Акә ёнтә хәл иртет,
Шурә юрә ирәлет.
Суркунне ситсе пыратъ,
Тавраләха ашәтәтә.

Хәвел тухрә саванса,
Суркуннене пуләшса.
Юр кәлеткесем кәна
Макәрассә хурланса.

Даша АЛЕКСЕЕВА,
3-мәш класс.

Канаш районә,
Катек шулә.

Юрламашкән ларас теҗсә
Сәрсисем турат сине.
Савансах чәриклетәсә:
– Ситрә, ситрә суркунне.
Сар хәвел хәю ситерчә,
Кунран-кун пәхәт хәртсе.
Шурә юрә тәксәмләнчә,
Темән пулчә тупере.
Шыв күлленчәкәсем тулчәс,
Сәспәл тухрә сәрт сине,
Ачасем те суйхашасә
Янкәр усә сәссемпе.
Карапне те асталасә,
Акә ячәс ирәке –
Пәкса тәрсах асатасә
Ал сулса сұлсуре.
Аттисем шыва путасә,
Хәйсем пурте йәп-йәпе.
Киләсене васкамаңсә –
Епле чаплә суркунне!

Ксения НИКОЛАЕВА,
5-мәш класс.

Канаш районә,
Катек шулә.

Шыв пәшалә

Ачасен уяв паян –
Амәш килнә пасартан.
Мән кәна вәл туянман
Аванпа тәрса утсан!

Кәтсе илә Кәтерук –
Тахсанах ун сумка сук.
Тата пулә сән пушмак –
Ялан малта чуплә ак.

Пәшал парә Энтрине
Шывпа перекеннине.
Саванатә ача, сикет,
Йәп-йәпе – унпа перет.

Павәл амәш хутасне
Тәрәслерә те йәрет.
Ун валли пәрәмәк сәс
Илнә амәш – пүрт чәтрет.

Иккәре кәна ача,
Тәвәл пек вәл, пәравур.
Тәк ларма пәлмәст пачах.
Куҗсульне тәкәтә-сәке, кур.

Ывәтрә сәс канфетне,
«Пәшалне мана пар», – тет.
Пычә тетәшә патне,
Парнине пама хистет.

Шәпәртланчә вәл аран:
«Илпәр, – тесән, – ыран».
Апла пәрле вильәрах –
Пәрле чух хавасләрах.

Николай ЕРЕМЕЕВ.

Ульяновск.

Муркәна Жмурка

Юмах

Полинәна икә кушак сурин парнеленә, вәл аслине Мурка, кәсәннине Жмурка ят панә. Полина кашни кун ача садне суренә. Сурасем килте иккән сәс юлнә. Сәмламәскәрсем туслә пурәннә, час-часах урама пәрле вылама тухнә, анчах та яланах мар. Жмурка пәчәкрәх тата айванрах пулнәран Муркәла пәр тан әлкәреймен: хәш чухне сұхалса юлнә. Ун пек вәхәтра аслин кәсәннин кашни утамне сыхлама тивнә. Саванпа та Мурка хәш-пәр чухне Жмурка сисиччен тула пәчченәх тухса тарма тәрәшнә.

Паян ирхине сурасем пүртре ывәнниччен вылярәс. Жмурка питех те әшенчә, ыйхәлама пусларә, кәсәх минтерсем хушшине йәпшәнса сывәрсә кайрә. Мурка чүречерен тула тапса сикрә: «Тинех тәрәниччен усәлса сүретә!» – мәрлатрә вәл саванса.

Пахчара темән тәрлә чечек. Вәсем хушшинче яланхи пекәх илемлә те саванәслә ләпәшсәм вәлтәртетәсә, пыл хурчәсем сәрләсә, шәна-пәван явәнатә. Ырә шәршәллә сывләш тап-таса, кушак сурин ләпәшсәм вәснине куҗсәсәне вылятса сәнакаласа ларнә хысәсән вәсәне хәвалама тытәнчә. Ләшсәм унән кәмәлне әнланмарәс пулас, шикләнсе тарса сұхалчәс.

– Кампа выляс-ши? – тесе чылайччен йәри-тавра пәхкаларә, никама та кураймарә те пәр хитре чечек сүмне йәпшәнчә.
– Эй, чечек, чечек, тен эсә манпа вылятән? – мәрлатса ыйтрә кушак сурин.

– Киләшетп, анчах та тытмалла мар, пәр-пәрне юмах каламалла, – терә чечек кушак сурине.

Сәкна илтсен усәлкәри пәтәм чечек Мурка патне ситсе те ларчә, кушак юмахне итлеме хәтәрленчә тет.

Кукамәшә Полинәна кашни каҗ сывәрма выртас умен юмах калатә. Мурка та юнашар итлесе выртатә, саванпа та кушак сурин чылай юмаха пәхмасәр калама пәлет.

– Хәш юмахне юптарса парас-ши?
Нумаях та шухәшлармарә, чечексәне үт илтерекен чәрәләх шывә синчен каласа кәтартрә. Ку шывпа сәвансан мәнпур чир-чәр тасалатә, сұталса илемленет. Асамлә шыв чечексән әмәрне те тәсма пултаратә. Чәрәләх шывәпе шәварсан чечек темиҗә уйәх хәйән хитрәләхне сұхатмасть.

Чечек те парәмра юлмарә, вәл кушак сурине сивәч куҗ ятлә чечек пирки юптарса кәтартрә. Ку чечек вара чәрчунсен куҗне сивәчлетет-мән, анчах та сивәч куҗ питех те сайра тәл пулатә. Унсәр пуҗне әна курма чылай йывәрләх витәр тухмалла, ытти чечексәнчен уйәрсә илме ыра чәрәллә те мал әмәтлә чәрчун сәс пултаратә.
– Сәк чечекә усал шухәшпа татаканән куҗә унчәчинчен те япәхрах курма пуслатә, – әнлантаратә чечек Муркәна.
Сәпла, пәр-пәрне юмах каласа вәхәт иртни те сисәнмерә, хәвел тарса пытанма пусларә.

– Ыранччен! – тесе пәр пәринпе сывпуллашрәс, Мурка килне васкарә.

Килте әна Жмурка макәрсә кәтсе илчә.

Вәл хәйне пәччен пәрахса хәварнәшән куялнине кунәпәх йәнә иккән. Мурка ун сине саванса та пәхмарә, пәр сәмах чәнмәсәр кәпәшка вырән әшне чәмрә те тутлә ыйха путрә.

Жмурка питә күрәнчә. Мурка кам патне тухса тарнине пәлес тәлләвпе әна сыхлама шутларә. Тепәр ирхине те кушак сурин хәйән әнерхи тусә патне хәвел вәраннә-вәранман васкарә, хәй хысәсән Жмурка пынине сисәймерә. Ләшә васкаса хәйән сәнә тусә патне ситрә, иккәшә каллех чылай вәхәт вылярәс, сәнә юмахсәмпе йәпанчәс. Кил хуҗи йыхәрнине илтсен Мурка хырамә выҗнине сисә таврәнмаллине аса илчә.

– Акә әста тарса сұхалатә иккән Мурка, пәччен хәваратә, манән та чечексәмпе выляс килет, – сәпла каласа кушак сурин саран синчи чечексәне татса пәр сыхха пухрә те килнелле чуптарчә.

Тепәр кун ирхи апат хысәсән Мурка каллех Жмуркәран тарса хәйән сәнә тусә патне васкарә, Хура усәлкәна пырса тухрә.

– Мән ку? – әненмәсәр йәри-тавра пәхәтә кушак сурин. – Пытанмалла вылясәшән-и эсир манпа? Ау-у-у! Эпә ситрәм. Әста эсир?!
Никам та хирәс сас памасть.

– Эй, туссем! Ырә ир пултәр! Мәншән чәнмәстәр?

– Манән туссәне кушак сурин тәпәлтәрса илсе кайрә, – аран-аран сас пачә әнсәртран пытанса юлнә черченкә чечек ачи.

– Пирән тәрәхра мансәр пуҗне тепәр кушак сурин сәс, хураскер, сәмләскер. Жмурка ятләскер.

– Ятне каламарә, сәвах пуль, сәвәсәвә, хура, сәмламәс.

Мурка килне хәвәртрах чупса ситрә. Жмурка хәй тәтнә чечексәмпе выляса ларатә иккән, вәл вәсәне юмах каласа парасәшән, анчах та темшән ләшсәм пуҗсәсәне уснә, итлешәнәх те мар.

– Жмурка, мәншән чечексәне күрәнтертән, мәншән тәпәлтартән? Вәсем капла виләсәсә вәт!

– Манән та вәсәмпе выляс, юмах каласа кәтартас килет-сәке!

– Пәх-ха, пәх! Чечексәм шанма тытәннә, кәсәх виләсәсә.

– Ой, чәнах та... Эй, туссем, мән пулчә сире? Мәншән пуҗсәрсәне усрәр?

...Полина пахчаран таврәнсан юратнә кушак сурин шанса кайнә чечек сыххи уменчә куҗсуль юхтарнине курчә.

– Мән пулчә? Каллех вәрәса кайрәр-и? – тесе вәсәне ятлама пусларә.

– Манән та Мурка пек чечексәмпе выляс килчә, пәр пысәк сыхә татса килтәм, анчах та вәсем темшән манпа каласәшән пулмарәс, – тет Жмурка.

– Чечексәм сәр синче кәна тулли пурнәспа пурәнасәсә, татсан вәсен кунсүлә кәскелет, темиҗә кунранах сарәхса шанма пусласәсә, типәсәсә е сәрәсәсә, – әнлантарчә Полина мәр-мәрсәне.

– Мурка, мәншән эсә йәмакна чечексәне татма юрамәннине әнлантармарән?

– Вәл икә кун килте пулмарә, әп әна чечексәм хушшинче тупрәм, – тет Жмурка. – Пәр-пәринпе юмах юптарса памалла вылятчәс, манән та саванас килчә, саванпа чечексәне киле илсе килтәм, анчах та вәсем манән юмахсәне итлешән мар, – әсәкләт пәчәк кушак сурин.

– Айванскәрәм эсә манән, – тет Полина кушак сурине пуҗәнчен ачашласа, ыран манән ача садне каймалла мар, эпир висәмәр пәрле чечексәм патне усәлма тухәпәр.

Тепәр ирхине Жмурка каллех пәччен юласран хәрәнипе пуринчен иртерәх тәрса тирпейленчә, Полинәна Муркәна вәрратрә. Туссем чечек усәлкәне васкарәс.

Усәлкәра пәр чечек те курәнмасть. Сәрлә әшә сил вәсәсә килсе пушә усәлкәна вәррисәне сапаланә, әшә сүмәр суса чечексәне кун сүти парнеленә. Анчах та әнсәртран пытанса юлнә черченкә чечек тин сәс шәтса тухнисәне хура сәмламәс кушак сурин пурте те тәпәлтәрни пирки әсәрхаттарнә. Саванпа та чечексәм хәрачапа кушак сурин килнине курсан курәксәм әйне пытанса ларнә.

– Эсир чечексәне хытах күрәнтернә, вәсем урах усәлкәна тарса кайнә, – тет Полина сурасәне әйәпләса.

– Эп вәсәне күрәнтермен, Жмурка күрәнтернә!

– Мурка, эсә те әйәплә. Санән Жмуркәна пәччен хәвармалла пулман, эсә асли, аслин кәсәннине пәхмалла, – тет Полина.

– Эпә урах нихәсан та чечексәне тивмәстәп, – куҗсульпәх макәрчә Жмурка.

– Эпә те Жмуркәна пәччен хәвармастәп, – әсәкләрә Мурка та.

– Чим-ха, чечексәнчен каҗару ыйтас пулатә, тен, каҗарәс? – сәнчә хәрача кушак суринсәне.

– Ау-у-у! Сәсәсәсем, илтәтәр-и пире? Хәвәра күрәнтернәшән каҗару ыйтма ятарласа килтәмәр, кушак суринсәм хәйсән әйәплә әнланчәс, урах нихәсан та сире күрәнтермәстпәр теҗсә, – пурте илтмәллә каларә Полина.

Ләшсәм кушак суринсәм чунтан йәнине илтсен тусә тәрәймарәс, курәксәм әйәнчен шәкәрин тухрәс. Усәлкә самантрах тем тәрлә тәспе ытарәйми хитрәленчә. Пәтәм саран чечекләнсе таврана ыра шәршә сарчә. Хитре чечексәм сийән каллех пыл хурчәсәм сәрләме, ләпәшсәм вәсәме, шәрчәксәм чәрлатма тытәнчәс. Сәкна курсан кушак суринсәм куҗсәсем саванәслән йәлтәртатма пусларәс, урисем хәйсәмәх ташша ячәс.

– Сәсәсәсәне усәме чәрмантарар мар, сирәпләнсе хитрәленчәс, – терә Полина.

– Эпир сире урах нихәсан та күрәнтермәстпәр, тавраләха упрама ытти сәне те чәнәтпәр! – йәл та йәл кулса, хурисәне вәл-вәл сиктеркәлесе, пәр-пәрне тәрткәлесе килелле чупса кайрәс кушак суринсәм.

Сканворд

Чарли комик	Курка	Лав турттаракан сын	
... Джобс	Пұрт	Музыка	... пек хитре
Көпен те, көрөкөн те пур		Тегеран сәршывә	Ҙулталак вәхәчә
«Сингл» юрәси	Паха чул	Көлетке пайә	Әне парни
Дмитрий	Турине хирәс	Нестер ... сәвәс	Сурәх "мәшәрә"
	Пұрт пайә	Көрхи уйәх	Йывәр тиев

Иртнө номерти сканворд хуравәсем

СЫЛТАМАЛЛА: Пушкин – яташ – ёмёр – Эвер – Лира – ати – рәп – Елян – әру – наян – Икар – Алма – баян.
АЯЛАЛЛА: ултав – кишөр – несёл – Рига – Али – тигр – ирсе – египтян – начар – нимб – Каа – уйран.

КУЛАШ

Амәшә ывәлне:
 – Асу илсе панә теттесене йәлтах сәмёрсе-ватса пәтертән ёнтә.
 – Су-ук, йәнәшатән! Мәлатук юлчә-ха.

Ача садәнчә.
 – Коновалов, эсә мәншән Коноховән тетте лашине сәмёртән?

Воспитательница:
 – Ачасем, килти тәватә ураллә тусәр пирки каласа парәр-ха. Ну, Саша, санран пусләпәр.
 – Манән кравать әшәскер, хай патне туртатъ.

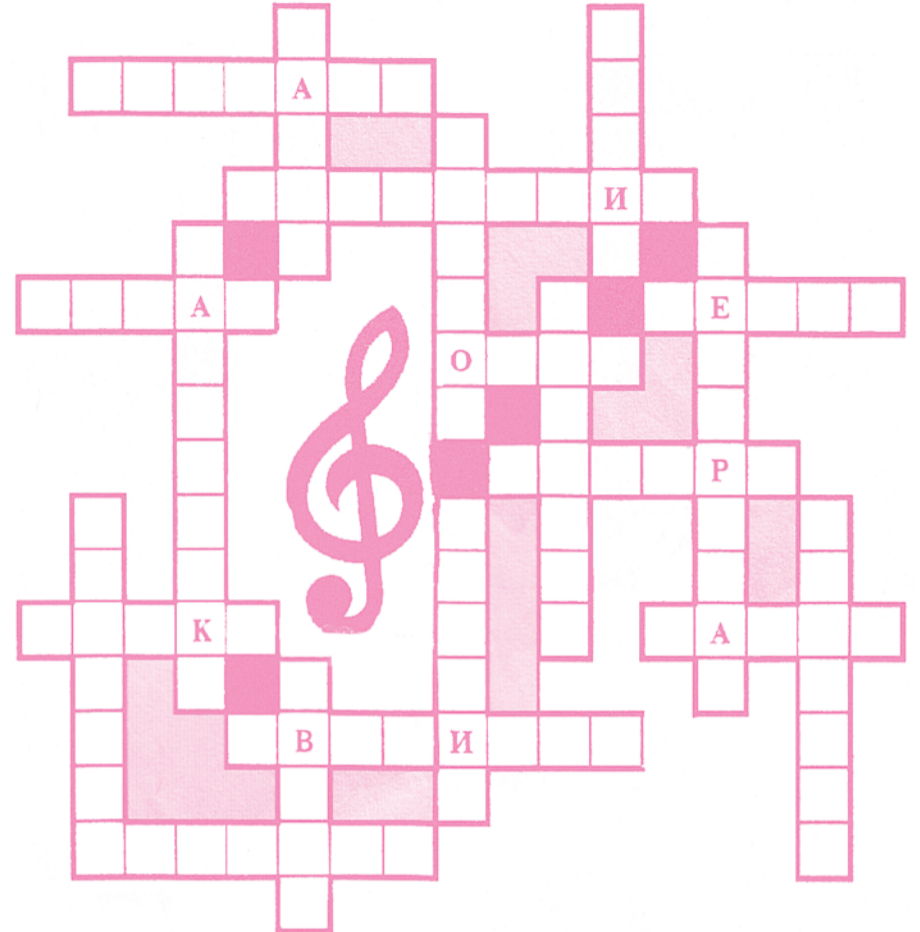
Арсын ачаран:
 – Эсә кама ытларах итлетән?
 – Аннене.
 – Мәншән?
 – Вәл яланах нумай калаҗать.

– Анне, анне, чәрәш сунатъ!
 – ывәләм, сунмасть, сутатъ.
 – Анне, анне, чүрече карри сутатъ!

– Атте, мана хәсан аист илсе килнә?
 – Юпа уйәхән 5-мәшәнчә.
 – Уй, мән тери лайәх! Шәп та ләп хам суралнә кунрах иккен!

«10 саспалли урлә» пущатмәш

Кунта музыкапа җыхәннә сәмахсем җырәннә. Вәсене ырнаҗтарма саспаллисем пуләшәс:
 Обер–Авлос–Алеко–Верди–Лукин–Чакка–Эшпай–Гитара–Клавир–Павлов–Щедрин–Агакова–Денисов–Жалейка–Кантата–Токарев–Иванишин–Балалайка–Направник–Репертуар.

«Тупмалли юмахсем» пущатмәш

Ўкерчәксенче пирән тәрәхра тел пулакан чәрчунсем, кайәксем, хурт-капшанкә сәнарланнә. Тупмалли юмахсенчи тупсәмсене тавсәрса илме вәсем шәпах пуләшәс.

Вәрәм-вәрәм вәрәмчәк, ылтән пуслә кемәлчәк.
 Антри Антрак, Тури Тутирак.
 Хәлле те, сулла та көрәкпе.
 Тумил-тумил тумтирпе, хура сәран аттипе, йәс төрәллә писиххипе.
 Вәрманта йәплә сәмха ыртатъ.
 Хәрлә хәрлемес хир чәххине хәрхенмест.
 Аләсәр, урасәр пұрт лартрә.
 Явман кантәра, сәрман чуста пухаканә.
 Пуҗә – тукмак, хұри – сурла.
 Шинклетет, шинклетет, сив ситнине пәлтерет.
 Сәр сичне пуранатъ, сүлелле пәхмасть, нимән ыратмасть, йәнәшса ыртатъ.

